

איך רואה אבא אבן את עצמו, את אשתו, את עמיתיו ואת מנהיגיו

תקופת האבן

בשגריר אבן-חכם

התפעלנו מן העתיקות של לוכסור ואסוואן. אחרי שהייה קצרה בקאהיר, לסדר-שלי פסח, שמנו פנינו לירושלים, ושם אמרנו להמשיך בירח-הדבש שלנו בגליל. אבל דווקא ברגע שהוא בחרה סווי לחלות ב- חזרת ובילחה שבוע בהדסה, על הרה-צו- פים, מקום שם התפללנו שנינו בשתיקה ובהצלחה, כשענינו נשואות לדור יבוא - שתפסח המחלה עלי.

חמישים צועדים מחורבנים!

בתחילת ינואר 1940 שוב הייתי בקמ- ברידג', זאת הפעם לימים אחדים בלבד. הטפסים שאותם מילאתי בחמישה העתקים מאז היום הראשון למילחמה החלו נוב- טים במערכי הפקידות הצבאית. נדרשתי להתייצב במחנה מיצ'ט, ליד פארנבורו, לאימוני קצונה, לקראת קבלת דרגה בשי- רות המודיעין.

במשך ארבעת החודשים שלאחר-מכן הת- נסיתי בניסיון של אימון בסיסי, שתחי- לתו בתנאים של קור עז. המחלקה שלי מנתה עוד בלשנים מאוכספורד ומקמ' ברידג' שנועדו למטכ"ל, אך בינתיים ניי- דונו להתייטר בקשיים הצנועים יותר של האימון הצבאי. זכור לי שאחד מהם היה מלומד דגול בלשון הפינית. עוד אחד היה קון א'ר'ניר, לימים מן האישים המרכזיים במשרד-החוץ הבריטי. חושש אני שרבי- הסמלים שלנו נואשו מאיתנו. מיצבור הי- שגינו האקדמיים היה עצום, אך דומה היה כי עומדים הם ביחס הפוך לכושר הניידות הגופני שלנו.

אימונינו כללו תרגיל מאויים, שחייב אותנו להצמיד כידון לרובה שלנו ולשספ' גולם של קש הדומה לדמות איש בנקר- דות אנאטומיות היוניות, בלוויית צרי- חות מתאימות של תוקפנות משתוללת. כפי הנראה לא הייתי משכנע ביותר בדבר הזה. עדיין מצלצלות באוזני צריחותיו של הרב-סמל: "תקע לו את זה במעינים, ה- חניך איבן, תקע לו את זה במעינים! למען השם, תאר לעצמך שאתה שונא מישהו!"

במיסדר הגיגי הצטיינה מחלקת, "האקד- מאים המצטיינים" שלנו באינדיווידואליות יתירה. צעדנו לנו פשוט אישי לדרך, אישי-איש בקצב משלו. בתוך האוויר ה- ערפילי התנסרה צעקתו הנמרצת של הרב- סמל: "כולכם יחד יודעים חמישים שפות

יכול כדי לברר אם היא עוטה צעיף שחור ואם יש נזם באפה, כדרך נשי הר פלאחים במצריים, שלפעמים היו קצינים בריטיים נפתים לקיסמיהן בהיותם מבק- שים לנהוג "כדרך הילידים". האווירה הלא-מצרית עד מאד שבבית אמבש כבשה אותו כליל. הוא הלך לו לדרכו בלי שיעו לשאול את סווי אם היא יודעת קרוא וכתוב.

למישפחתי המופתעת בלונדון סיפרתי על אירוסי במכתב שאליו צירפו תצלור- מיהסבר של סווי. בין ידידי הציונים בירושלים רבה היתה הדרגה. השמועה אמר- רה שאיבן עומד לשאת לו אשה מצרית! חרדה זו הופגה רק בחלקה כשלאחר פער- לת בילוש מדוקדקת מאד יכלו ר'אובן

בתקופת נשואיו אבן-חן

שינוח ודויד הכהן למסור כי אחרי הכל, הכלה המיסתורית היא יהודיה. דבר זה היתה בו ארענה חלקית בל- בד. ההנחה היתה שאני מתחתן עם ה- אצולה המתבוללת של יהודי מצריים, שהרגש הציוני, אם מצוי הוא בה בכלל, רפה הוא עד למאד. לבסוף הציל משה- שרת את העצבים המרוטים של המימסד הציוני, כאשר מסר כי הגורים במישפחת אמבש, ששניהם ילידי ארץ-ישראל, מר- כרים לו היטב משחר נעוריו וכי אין אני מסתגר בזיווג אנטי-ציוני חלילה.

עברתי את הטכס היפה בהלך-דרומו המר- כר של חתן השווי בטימטום-יחושם משול- הב. אך זכור לי שנתתי את לבי עד כמה היו זיקרואים מסמלים את הגיוון הרחב של זיקותי אפילו בעת ההיא. מנווית העין האחת ראיתי את דויד כן-גוריון, שקוע בהרהורים, ואת אשתו פולקה, שדומה היה כאילו היא רושמת לה לזיכרון את אביווי- הרהוט שבחדר. היה שם טרי קולק, תומי- כו וידידו הנאמן של בן-גוריון. היה שם הרב הראשי ליהודי מצריים, עיוור כימעט אך הדור במחלצותיו הכחולות והשחררות בשאתו ידיו למרום בבירכת כוהנים. היו מצרים מתורבשים, מידידיו של חות- ניי, והבריגאדיר קלייטון, במדים שתגיי- הם ארגמן ובעטוריי-כבוד אי-ן-קק, בראש הנציגות הרישמית הבריטית.

לאחר זמן כתבתי לידיד אחד: "נהגיתי יותר מאשר בכל התונה אחרת, שהשי- תתפתי בה מעודי. היתה זו פעם ראשונה שבה קרוב הייתי למרכו הענינים עדי- כדייכך שיכולתי לשמוע ולראות את ה- מתרחש. סווי נראתה קורנת. המלמה ה- הלכנה שלה האפילה לגמרי על אריג ה- חאקי שלי, ואין כל ספק שנראתה היפה בשנינו."

לירח-הדבש שלנו יצאנו ברכבת למצ- ריים העליונה, מקום שם שטנו בנילוס

אוברי איבן, שמוכנו דרך בשמי הפוליטיקה הציונית בשנות ה-40, התפרסם, מאוחר יותר, כאבא אבן, שכיחן בזמנים שונים כנציג ישראל באו"ם, שגריר ישראל בארצות-הברית, שרי-החינוך-היהודי בות וסגן ראשי-הממשלה. האיש, הירוע כבושר דיבורו המופלג ובשליטתו בשפות רבות, פירסם החודש "פרקי חיים" - שני כרכים הדורים, שהינם, מן הסתם, ראשונים בסידרה - בהם הוא מתאר את אבא אבן, הגיגיו, מחשבותיו וקורות-חיויו. כותב אבן על אבן, תוך ציטוט אחרים: "מנחנו ויודותי אך חותך; קונו קצר נשימה כלשהו: הילכו מוזכר גורדובים שמה, אך מחשבתו אין בה צל של ערפול. היא מהירה ודיוקנת במעב. דיבורו רחום, מזהיר, עשיר באירוניה, והוא מיוחד לו את מקומו כבעד סיגנון נדיר באירגון האו"ם, ששימונו העיקרי יבוצת בלתי-מוגבלת לדיבור."

מיכה וגייטל שטיינברג, היו ממיסדי המושבה מוצא ליד ירושלים. ומדי שנה היו הנערות לבית אמבש חוזרות למעון איתן זה של ציונות חלוצית.

בפגישתנו הראשונה סח לי שימחה אמבש, כנדרך אגב, שהבכירה בבנותיו, סווי, עתידה לחזור לקאהיר לפני אחר- יותיה. כדי להמשיך בלימודיה באוניבר- סיטה האמריקאית של קאהיר. ואכן, בכי- קורי הבא נגלתה לי סווי בכל זהרה ה- צהבה והמפואר. באתי - וגכבשתי כליל. אף כי הרקע שלה היה יהודי-מצרי, הרי למעשה קבע הרקע של המושבה את מער-

בקצין-מודיעין בריטי אבן-בחן

כי נפשה ואת קשרי-נאמנות. האתוס ה- מרכזי של המישפחה היה הציונות החלו- צית, והעברית שגורה היתה על לשונה בצד הצרפתית האנגלית, עד שלא היה בינינו שום פער ברגש או באידיאלים. כל המחשבות וההרגשות היו בהרמוניה. עתה פתחתי במערכה נחרצת להשיגה לי כבת-זוג... התמדתי נאשה פרי לבסוף. ערב ראשי-השנה 1945 התארסנו, סווי ואני.

בימות המילחמה לא תמיד קל היה לתר- גם אירוסים ללשון של נישואים. ראשית, היה צורך בהסכמה רשמית, שכן סווי, אף שהוריה היו מבני היישוב העברי בארץ-ישראל, היא עצמה גולדה במצ- ריים, לכן ביקר בביתה קצין בריטי בעל הכשרה מתאימה מן המטה הכללי, כבי-

מערכה נחרצת להשגת בת-זוג

יום אחד ב-1943, בארוחת-צהריים ב- ירושלים, בביתו של הרופא הנודע, ד"ר קלייברג, פגשתי במהנדס אחד מבני היישוב העברי, שימחה אמבש, בן לעולים-חלוצים בנוה-צדק שלידי יפו, שבזמנו יצא לקאהיר כמהנדס מוסמך. לתור לו תעסוקה שקשה היה למצאה במיסגרת היישוב העברי של הימים ההם. הוא עשה חיל רב מבחינה מיקצועית וכס- פית כאחת, ועתה שכן בבית רחבי-ידיים ברחוב כאמל מוחמד בשכונת זמאלק ש- בקאהיר.

כשהגעתי לקאהיר ב-1943 גרתי בדירה סמוכה, יחד עם ידיד אחד מקמברידג', גרשון אלנברג, והלכנו לבקר מעבר לרחוב אצל שימחה אמבש, שהתגורר אז לבדו בביתו הגדול, מאחר שאשתו ושלוש בנותיו שגורו לדרום-אפריקה כאשר הגיי- עו צבאות רומל לסמיכות בלתי-נוחה ל- קאהיר.

השמועה אמרה ששלוש הנערות מגל- מות קשת רחבה של חן ויופי, כל אחת עלי-פי דרכה, ממקורות מוסמכים נמטר אפילו כי יש בבית שלושה פסנתרים - עדות משכונת לשימת הדגש בתרבות. קודם לכן ישה מישפחת אמבש שנים רבות באיסמאעיליה, ליד תעלת סואץ, מקום שם עלה שימחה לגדולה בעיסוקיו התעשייתיים וההנדסיים. בנותיו התחנכו בבת-יספר צרפתיים, אבל אומנת מירר- שלים דאגה לכך שלא תשתכח מפיחה לשון-אמן העברית. הוריה של מרת אמבש,

כסטורנט (עם אחותו ואחיו) אבן וזוגות